

Kurátorský text: Smích a zapomnění

Kurátorka: Olga Stefan

Vernisáž: 8. 9. 2016, 19:30

Výstava trvá: 8. 9 - 13. 11. 2016

Umělci: Esther Shalev-Gerz, Dor Guez, Clemens Von Wedemeyer, Agnieszka Polska, Sarah Sweeney, Nedko Solakov, Himali Singh Soin, Sophie Calle, Kateřina Šedá, Hito Steyerl, Dorothy Iannone, Dread Scott, Adam Vačkář, Dan Acostioaei

Architekt výstavy: Lukáš Machalický

Smích a zapomnění je skupinová výstava zkoumající ohebnost paměti, bolest smíchu, vztah mezi veřejným a soukromým životem a klamnost lidských vztahů, přičemž si jako východisko bere dílo Milana Kundery *Kniha smíchu a zapomnění*, kterou autor napsal v roce 1978 a vydal během svého exilu v Paříži. Zúčastnění umělci oslovují témata smíchu, zapomínání, lásky, lítosti, andělů (symbolů totality) a hranic, která se v Kunderově textu rozvíjejí hudební metodou refrénu (opakování). Na výstavě jsou tato témata zpřítomněna prostřednictvím rozšířených projektů videa a fotografie, kde se odráží vztah těchto médií ke konstruování a přeměňování historie, k vyvolávání afektivních reakcí nebo ke skutečné dokumentaci minulých zkušeností.

Architektura Galerie MeetFactory byla pojata tak, aby nás přirozeným způsobem vedla z jednoho prostoru do druhého, kde jsou díla uspořádána ve volně tematických uskupeních a kde díky jejich vzájemné blízkosti vznikají další významy spolu s tím, jak plynule procházíme mezi porézními „mantinely“ vymezujícími prostor, které, spíše než aby oddělovaly, nám připomínají omezení i možnosti, jež hranice představují.

Jako je tomu s kategoriemi v naší současné společnosti, stejně tak na výstavě jsou hranice, které oddělují umělecká díla vycházející z těchto konkrétních témat, neostré, je to spíše metafora hranic, které se mají překročit, a odpor k totalitárnímu vnucování jediného významu, který má být vyjádřen. Tudíž se tato díla, původně rozdělená podle šesti témat, jak bylo uvedeno, rovněž překrývají a přecházejí jedno do druhého.

V první místnosti řeší Nedko Solakov, Dor Guez a Esther Shalev-Gerz čas a dějiny, někdy prostřednictvím osobních příběhů. V díle *Replacement* se Solakov zabývá změnou politického systému v Bulharsku. Video, které připomíná historii mauzolea nejvyššího komunistického předáka, jež bylo postaveno za šest dnů, dobu, po kterou trvalo převezení těla tohoto muže z Moskvy, kde zemřel, do Sofie, rovněž zkoumá zásluhy nového politického řádu. V roce 1999 dala demokratická vláda budovu strhnout ve snaze o vymazání tohoto úseku historie země. Solakov pohybuje kamerou v jediném záběru kolem dokola prázdného prostoru, což překrývá historickými černobílými fotografiemi těchto míst, aby ukázal kontrast a možná i upozornil na chybějící ideologickou náhradu.

Nostalgia Nedko Solakova se týká osobní vzpomínky, kdy porovnává své staré hubené já z fotografie na policiče své dcery se svým současným já, které je starší, korpulentnější a které zažilo zhroucení komunistické ideologie a zavádění kapitalismu, z čehož měl autor jako umělec prospěch. Jestliže nás někdy „druh zapomínání motivovaný potlačením“, jak říká Freud, vede k nostalgii dokonce po těžkých časech, potom je to většinou proto, že si uvědomujeme míjení času a touhu po ztraceném mládí.

Rovněž formou osobního vyprávění odhaluje Dor Guez málo známou kapitolu z koloniální minulosti Izraele – o jeho represivním vztahu k palestinské křesťanské menšině, menšině v menšině, jejíž osud v jakýchkoli oficiálních historických podáních téměř zcela chybí. V díle *40 Days* dokumentuje Guez, jak jeho palestinský dědeček líčí některé události roku 1948, v Izraelské válce s okolními arabskými zeměmi, které Izrael napadly, když po Rezoluci OSN

o rozdělení Palestiny okupovaly Izraelské obranné síly IDF město Lodd, které by bylo v Palestině, a až na nepatrné výjimky vyhnaly jeho arabskou populaci, přičemž ti, kterým bylo povoleno zůstat, museli opustit své domovy a najít si jiná bydliště. Poté město zabrali židovští uprchlíci, kteří byli sami vyhnáni z arabských zemí. Dílo tak poukazuje na cyklus násilí, vysídlování a neustále se měnících hranic.

V díle *Inseparable Angels: An Imaginary House for Walter Benjamin* dokumentuje Esther Shalev-Gerz cestu taxíkem z Výmaru do koncentračního tábora Buchenwald. Obě místa jsou pouze 10 km vzdálena, ale cesta není jen zeměpisná – je také duchovní, z centra německého osvícenství (Goethova a Schillerova domova) do hlubin jeho mravní zkázy. Tento extrémní morální posun v čase je zde zastoupen dílem Paula Klee *Anděl dějin* (Angel Novus), jehož reprodukci měl Walter Benjamin stále u sebe v době svého putování Evropou, kdy si hledal nový domov poté, co v zemi, kde dosud žil, nastoupili nacisté k moci. Průběh videa, stejně jako paměti samotné, je kostrbatý a přerušovaný hlasem, který předčítá texty od Benjamina, Kafky a dalších, jejichž fotografie se objevují spolu s videem.

Z této místnosti můžeme proklouznout hranicemi do prostoru nalevo, nebo pokračovat rovně. Velká místnost vlevo představuje díla, využívající obrazu k odkazům na historické a osobní zapomínání, zatímco díla v místnosti přímo před námi se týkají zapomínání v umění. V díle *Lovely Andrea* zkoumá Hito Steyerl epizodu v ženě minulosti, kdy byla bondage performerkou během svých univerzitních studií v Japonsku. V tomto videu hledá Andrea obrázek z oné doby a vyvstávají otázky: Stalo se to vůbec? Je na fotografii, kterou nakonec nachází, skutečně ona? A protože je bondage aktem získávání rozkoše ze submisivního postavení, kdo má nakonec moc, ten, kdo se záměrně vzdává kontroly, nebo ten, jemuž je dovoleno (za peníze, z lásky nebo pro potěšení) to přijmout? „Některé lidi je třeba spoutat, aby se osvobodili.“

Archiv 100 obrázků Dreda Scotta z různých komunistických revolucí v dílech *Let 100 Flowers Blossom / Let 100 Schools of Thought Contend*, je zde umístěn spolu s vázami čerstvých květin, čímž vytváří jakýsi pomník, jako hrob, těm okamžikům, které by časem mohly být nadobro vymazány z historie, a manažer výstavy, který musí květiny vyměňovat, se stává svědkem.

Digitální zapomínání je ilustrováno v díle Sarah Sweeney *The Forgetting Machine* aplikací, která s každou svou další obnovou maže předchozí zobrazení. Tak jako vzpomínky samotné se obrázek na aplikaci s každým dalším opakováním zhoršuje a mění, spíše než aby se posiloval ten původní. Naše porozumění vlastní minulosti je rovněž tvárné a proměňuje se, jak se mění náš vztah k minulosti v závislosti na naší časové perspektivě a životních zkušenostech.

V prostoru s díly Dorothy Iannone a Adama Vačkáře vystavuje také Agnieszka Polska, která se rovněž zabývá zapomínáním ve svém animovaném videu *The Forgetting of Proper Names*, nazvaném podle Freudova eseje, který je čten jako mluvený komentář na pozadí. Jako Freud analyzuje naši tendenci k zapomínání jmen a jejich nahrazování jinými, jsou autorčiny fotografie slavných uměleckých děl přesazeny do jiného kontextu a manipulovány tak, že už si nedokážeme vybavit, kdo je autorem těchto jednotlivých děl, čímž se utváří změněná verze událostí.

Osobní příběh, jak je přítomen v mnoha dalších dílech výstavy, je technikou konfrontace s historickým zapomínáním a instalace Adama Vačkáře představuje archiv předmětů, které patřily jeho prarodičům z obou stran, včetně hudebních kompozic jednoho z dědečků, které autor našel na ebay, dopisů, fotografií atd. Prostřednictvím těchto předmětů se dozvídáme o turbulentní mikro-historii válkou zničené Evropy. Adam se tu stává kurátorem životů svých prarodičů a jejich migrace přes přesouvající se hranice.

Pomocí humoru, který je další stránkou zapomínání, se dokážeme vypořádat s traumatem, ale tentokrát tak, že se budeme distancovat a necháme bolestné události, aby existovaly mimo nás, jako kdyby se staly někomu jinému. Humor je také politickou zbraní – otrásá pečlivě konstruovaným obrazem mocných a odhaluje skrytou pravdu. Hito Steyerl, Dorothy Iannone a Nedko Solakov přistupují k historii a paměti s humorem. *November* Hito Steyerl vypráví příběh Andrey Wolf, autorčiny kamarádky z dětství, která se stala revoluční bojovnicí Dělnické strany Kurdistanu PKK a byla zabita Tureckými jednotkami operujícími v této zemi. Její vyobrazení se po celém světě stalo symbolem revoluční levice a plakát s ní jako mučednicí se dokonce objevil v jistém kině v Japonsku, když tam Hito Steyerl točila svou *Lovely Andrea*, hrdinčino alter ego během jejího „bondage“ období. Prostřednictvím filmu, který obě přítelkyně společně natočily v době dospívání v juxtapozici s filmem z období po Andreině smrti, kdy její obraz využili jak PKK, tak Turecká / Německá vláda, vypovídá *November* o tom, jak může být obraz (fotografie i vykonstruovaná osobní identita) manipulován a opatřen symbolickým významem ve službě protichůdným zámům.

S nespoutanou ironií líčí Iannone ve své *The Story of Bern*, autorské knize textu a kreseb, epizodu, kdy byla v Kunsthalle Bern, v době legendárního kurátora Haralda Szeemanna, zavřena důležitá výstava policíí kvůli obvinění z pornografického obsahu děl. Příběh nicméně odhaluje mnohem více o sexismu a mocenských vztazích, solidaritě a jejím nedostatku, stejně jako o konfliktních osobních zájmech v uměleckém světě, o tématech, kterých by se většina raději nedotýkala, a tak pokračovala v politice zapomínání v umění i v životě.

Hranice, ta fyzická i metaforická, je předmětem díla s ruským názvem *Otjezd* od Clemense Von Wedemeyera. Masová migrace z Ruska do Německa na počátku 90. let 20. století a často nejasné rozlišování mezi realitou a fikcí tvoří součást von Wedemeyera zkoumání hranic, které jsou překračovány, což je dnes téma zaznívající s novou naléhavostí a je rovněž podtextem děl většiny ostatních umělců, stejně jako boj o moc a kontrolu.

Historické zapomínání je ještě jednou zkoumáno prostřednictvím osobního příběhu. Tentokrát se Dan Acostioaei, pocházející z Iasi, města, jehož populace byla před válkou z 50 % židovská, zabývá představami o Židech v současném Rumunsku, kdy se tento diskurs odvíjí v těžkém rámci legionářských sympatizantů, antisemitismu nebo extrémní nevědomosti.

Exquisite Pain od Sophie Calle, *Follies* od Himali Singh Soin a *Normální život* Kateřiny Šedé se věnují lásce a zapomínání, což se často pojí s lítostí a ponižením. *Exquisite Pain* je autorská kniha vyprávějící příběh rozpadu autorčina milostného vztahu v Indii, kde se milenci měli setkat. On se nikdy neukázal a neměl odvahu vysvětlit, proč. Sophieina muka z této ztráty lásky a z velké zrady jsou vyjádřena ve dvou částech knihy: první se odehrává před rozchodem, druhá po něm. Na každé stránce této druhé části umístila Calle fotografii svého hotelového pokoje, kde pochopila, že její láska byla iluzí, a vedle klade textové popisy od svých přátel a kolegů, líčící nejbolestnější zážitky v jejich v životě. Opakování fotografie spolu s příběhy o neštěstí druhých se stává pro Calle ozdravným mechanismem, a tak je schopna se posunout dál. Dílo *Follies* od Himali Singh Soin, pojmenované podle architektonických prvků oblíbených v 18. století, které neslouží žádnému účelu, nýbrž jsou čistě dekorativní, je sérií dvaceti milostných dopisů, adresovaných ozdobným prvkům ve dvaceti pařížských městských obvodech. Dopisy jsou umístěny k těmto prvkům ve francouzském překladu pořízeném Googlem a ponechány pro kolemjdoucí, aby je nacházeli na ulicích a veřejných prostranstvích. Na výstavě získává projekt další význam v kontextu Kunderova románu, který začíná povídkou *Milostné dopisy*. Jak vyjádřit cit slovy? Neztratí se vždycky něco, když se city vysloví? Ale láska je riziko, dobrodružství, neplánované setkání, jak nám říká Alain Badiou, a přece časem může také pominout a zanechat po sobě jen slova a své stopy.

Normální život je autobiografická kniha a série kreseb vytvořených babičkou Kateřiny Šedé pro Katčinu malou dcerku Julii. Babička vypráví o válce, o životě za komunismu, a proč dává

přednost komunismu před současnou kapitalistickou realitou. Kateřina vídala svou babičku jen jednou v roce, o Vánocích, a lítost, kterou cítila nad tímto nedostatkem kontaktu, ji vedla k tomu, aby babičku požádala o účast na tomto projektu, který je jistým druhem láskyplného dopisu malé Julii – ta nikdy nemůže poznat tuto minulost jinak než skrze subjektivní vyprávění své prababičky.

Když volně procházíme výstavními prostory a zakoušíme díla jednotlivě i ve vzájemných vztazích, můžeme uchopit celou škálu prvků utvářejících lidský úděl, přičemž jsou odhalovány mnohé mechanismy, které používáme, abychom si zkonstruovali vlastní skutečnost. Jsme konstruktéry pravd používaných jako nástroje kontroly a moci. Většina vystavujících umělců nahlíží do vlastních životů, aby tyto pravdy zkoumali a rozvraceli oficiální verze příběhů. Vedle toho přistupují také k dalším tématům existenciálního významu. Někteří pojednávají témata lásky a smíchu jako nástroj odporu tváří v tvář útlaku („*Láska je neustálý výsledek*“), zatímco jiní je připojují k aktu zapomínání: Dokonce i vzpomínky na ty, které jsme milovali nejvíce, začínají časem blednout a smích pomáhá vypořádat se s traumatem – je to zbraň i lék. „*...v tomto extatickém smíchu ztrácí veškerou paměť, veškerou touhu, volá do bezprostřední přítomnosti světa a nic víc vědět nepotřebuje.*“

Politické a historické zapomínání je konfrontováno s odhalováním či jasným pojmenováním minulých událostí, které jsou pro naši současnou představu o národě či o sobě samých nepohodlné. Jedna představa je zpochybňována jinou, reálnější.

Boj o moc, který je hnací silou většiny lidského jednání, se rozehrává na interpersonální, politické a globální úrovni. Je vláknem, které propojuje celou výstavu. Vidíme, jak se manifestuje v milostných vztazích, když se snažíme pomstít naše pokoření („*Když zmizí iluze absolutní totožnosti, stává se láska trvalým zdrojem velké trýzně, které říkáme lítost.*“), nebo v totalitních režimech, které rovněž využívají ponižování jako nástroj kontroly, spolu s historickým zapomínáním a zakazováním svobodného myšlení. Ale tento boj o moc existuje také v našem odmítání přizpůsobit se či akceptovat dané pravdy, čímž si získáváme zpět moc od Moci, je přítomna v našem „NE“.

Na výstavě, která následuje, se snažíme odhalovat, jak je „*boj člověka proti moci bojem paměti proti zapomínání*“.

(citáty z díla Milana Kundery)

Výstava v Galerii MeetFactory je adaptací expozice, která byla poprvé představena během Bucharest Art Week v říjnu 2015.

Otevřeno denně od 13 do 20 hodin a dle večerního programu. Vstupné dobrovolné.

Kontakty a více informací:

Šárka Maroušková → PR Manager

+420 723 706 249

sarka.marouskova@meetfactory.cz

MeetFactory je v roce 2016 podporována grantem hl. m. Prahy ve výši 10.000.000 Kč.